

УДК [796.33: 796.056.7]

Сучасні аспекти формування збірних команд у баскетболі

Борисова О. В., Шльонська О. Л., Шутова С. Є.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ

Анотація

Головним фактором розвитку командних ігрових видів спорту, у тому числі і баскетболу, є наявність процесів глобалізації, професіоналізації та комерціалізації, що суттєвим чином впливає виступ національних збірних команд у найважливіших міжнародних стартах. Зміни у системі змагальної діяльності баскетболу призвело до значного розширення системи міжнародних змагань, що вимагає від тренерів обґрунтованого підходу щодо формування національних збірних команд, як основу успішного виступу у Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу.

Матеріал і методи. У рамках дослідження проаналізовано результати змагальної діяльності 21 чоловічих та 19 жіночих національних збірних команд з баскетболу, які брали участь у Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу у період з 1936 по 2020 роки. З метою визначення особливостей формування збірних команд у баскетболі проаналізовано дані 264 гравців (чоловіків та жінок), які стали призерами Ігор Олімпіад у період з 1976 по 2024 роки.

Результати. Результати дослідження свідчать, що головними лідерами у сучасному баскетболі є чоловічі та жіночі збірні команди США, які мають найбільший відсоток виграних медалей у Іграх Олімпіадах (31,7 та 30,5 %) та чемпіонатах світу (21,0 та 24,6 %). Головним напрямом формування збірних команд США для участі у Іграх Олімпіади тренери є наявність досвіду виступу у міжнародних змаганнях (кількість олімпійських циклів, які провів спортсмен у складі національної збірної команди) та вік спортсменів. За результатами виступу чоловічих та жіночих команд визначено тенденцію щодо збільшення кількості спортсменів у віці, доросліших 32 роки, де максимальне значення у чоловіків (5 гравців) постерігається у 2024 році, у жінок (4) – у 2016.

Висновки. Аналіз розвитку баскетболу свідчить, що використання сучасного міжнародного досвіду при раціональному формуванні збірних команд дозволило встановити, що невід'ємним компонентом є вік гравців, їх професійний досвід участі у міжнародних змаганнях у складі національної збірної команди, а також універсалізація підготовки гравців. На даному етапі розвитку баскетболу спостерігається тенденція до збільшення віку спортсменок, які є членами національних збірних команд, що забезпечує ефективну ротацію протягом декількох олімпійських циклів.

Ключові слова: формування команд; збірні команди; міжнародні змагання; вік.

Abstract

Modern aspects of the formation of national teams in basketball

O. Borysova, O. Shlonska, S. Shutova

The main factor in the development of team game sports, including basketball, is the presence of globalization, professionalization and commercialization processes, which significantly affects the performance of national teams in the most important international starts. Changes in the system of competitive basketball activities have led to a significant expansion of the system of international competitions, which requires from coaches a reasonable approach to the formation of national teams as a basis for successful performance in the Games of the Olympics and World Championships.

Material and Methods. The study analyzed the competitive performance of 21 men's and 19 women's national basketball teams that participated in the Olympic Games and World Championships from 1936 to 2020. In order to determine the peculiarities of the formation of national teams in basketball, we analyzed the data of 264 players (men and women) who became medalists of the Olympic Games in the period from 1976 to 2024.

Results. The results of the study indicate that the main leaders in modern basketball are the USA men's and women's national teams with the highest percentage of winning medals in the Olympics (31.7% and 30.5%) and World Championships (21.0% and 24.6%). The main focus of the formation of the USA national teams for participation in the Olympic Games coaches – the availability of experience in international competitions (the number of Olympic cycles that the athlete spent as a member of the national team) and the age of athletes. Based on the performance of the men's and women's teams, a trend of increasing number of athletes over the age of 32 is identified, where the maximum value for men (5 players) is observed in 2024 and for women (4) in 2016.

Conclusions. The analysis of basketball development shows that the use of modern international experience in the rational formation of national teams allowed to establish that the integral component is the age of players, professional experience of participation in international competitions as part of the national team, as well as the universalization of player training. At this stage of basketball development, there is a tendency to increase the age of female athletes who are members of national teams, which provides an effective rotation over several Olympic cycles.

Keywords: team formation; national teams; international competitions; age.

Вступ

Необхідними передумовами, що забезпечують ефективність змагальної діяльності у командних ігрових видах спорту є аналіз сучасних світових тенденцій, що обумовлено процесами глобалізації, професіоналізації та комерціалізації (Борисова et al., 2020; Борисова et al., 2024).

Сучасний етап розвитку командних ігрових видів спорту характеризується глобальними змінами, що пов'язано з формуванням системи міжнародних змагань (Безмилов & Шинкарук, 2020; Kalén et al., 2021); розширенням географії розвитку спортивних ігор у світовому масштабі, міграції гравців і тренерів, їх концентрація у найсильніших лігах світу (Шинкарук, 2020; Bhadu & Singh, 2017); інтернаціональним характером формування команд (Хіменес et al., 2020; Chen et al., 2023); збільшенням кількості комерційних стартів (Krawczyk et al., 2023; Shynkaruk et al., 2020); подальшою професіоналізацією спортсменів на національному та міжнародному рівнях; політизацією та соціалізацією (перехід від масового виду спорту до професійного, широкого застосування засобів масової інформації) (Lintumäki & Koll, 2024; Miller, 2001). Все це впливає на успішність виступу спортсменів у міжнародних змаганнях, де головним чинником виступає ефективність їх змагальної діяльності.

Спорт вищих досягнень, у тому числі командні ігрові види спорту, допомагають зменшити протиріччя між різними етнічними групами та культурами, що проявляється участю у міжнародних змаганнях планетарного масштабу – Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу, що забезпечує поєднання людей різних національностей навколо загальної мети та цінностей міжнародного олімпійського руху. Значна популярність ігрових видів спорту призводить до великої зацікавленості з боку вболівальників та засобів масової інформації за досягненнями найкращих гравців, які, в свою чергу, на власному прикладі показують толерантність та міжкультурне розуміння, щоб допомогти зменшити інтернаціональні розходження у різних расових групах.

Сьогодні у сучасних наукових дослідженнях недостатня увага приділяється проблемі формуванню національних збірних команд спортсменами в ігрових видах спорту. Більшість міжнародних наукових досліджень базуються на особливостях підготовки спортсменів до участі у міжнародних офіційних змаганнях (Marković et al., 2020; Rianza, 2020, аналізу показників різних сторін підготовленості гравців національних збірних команд (Chen et al., 2023; Kostiukevych et al., 2018; et al., 2019), впливу психофізіологічних показників та нейродинамічних особливостей спортсменів на результати виступів у змаганнях (Borysova et al., 2021; Cormery et al., 2008; et al., 2021),

необхідності індивідуалізації тренувального процесу, як основного фактору оптимізації підготовки гравців до головних стартів макроциклу (Gaenssle & Feddersen, 2023; Kostiukevych et al., 2018).

Однак, на даний час залишаються невивченими питання особливості формування національних збірних команд з урахуванням чинників професіоналізації, комерціалізації та глобалізації, що призводить до суттєвих змін у системі національного спорту. Тому, визначення особливостей формування системи міжнародних змагань у баскетболі стає все більш значущим внаслідок формування окремих систем олімпійського і професійного спорту. В таких умовах, стає надзвичайно важливим вивчення сучасних трендів, які забезпечують ефективність виступів та формування збірних команд у баскетболі, що підтверджує актуальність нашого дослідження.

Зв'язок роботи з важливими науковими програмами або практичними завданнями. Дослідження виконується відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. за темою 2.2 «Удосконалення підготовки до головних змагань макроциклу збірних команд України у спортивних іграх» (№ державної реєстрації 0121U108185).

Мета дослідження – визначити основні тенденції формування чоловічих та жіночих національних збірних команд у баскетболі з урахуванням процесів глобалізації.

Матеріал та методи дослідження

У рамках дослідження проаналізовано результати змагальної діяльності 21 чоловічих та 19 жіночих національних збірних команд з баскетболу, які брали участь у Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу у період з 1936 по 2020 роки. З метою визначення особливостей формування збірних команд у баскетболі проаналізовано дані 264 гравців (чоловіків та жінок), які стали призерами Ігор Олімпіад у період з 1976 по 2024 роки.

Методи дослідження – теоретичний аналіз, узагальнення літературних джерел та даних мережі Internet, порівняння, та співставлення, узагальнення, контент-аналіз документальних матеріалів, методи математичної статистики.

Теоретичний аналіз, узагальнення літературних джерел та даних мережі Internet застосовувався з метою визначення проблемного поля дослідження – визначення тенденцій формування чоловічих та жіночих національних збірних команд у баскетболі. Реалізація даного методу здійснювалось на основі аналізу сучасної бібліографії, що дозволило визначити вплив процесів глобалізації на роз-

виток сучасного баскетболу у світі, узагальнити провідний досвід міжнародних та вітчизняних науковців за даним науковим напрямом та визначити перспективні шляхи щодо особливостей формування національних збірних команд.

Порівняння та співставлення було здійснено при:

- ✓ Співвідношенні завойованих медалей жіночими та чоловічими збірними командами з баскетболу за результатами їх виступу у Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу у період з 1984 по 2024 роки;

- ✓ Співвідношенні віку гравців, які були включені у Ігри Олімпіади та чемпіонати світу у період з 1984 по 2024 роки.

Узагальнення було застосовано з метою визначення певних властивостей шляхом переходу від часткового до загального, що має відображення у вигляді наукової ідеї, доповнення структури знань у системі підготовки гравців національних збірних команд, формулювання висновків.

Методи математичної статистики застосовувались для визначення середньоарифметичних значень, відсотку, розрахункових співвідношень.

Результати дослідження та їх обговорення

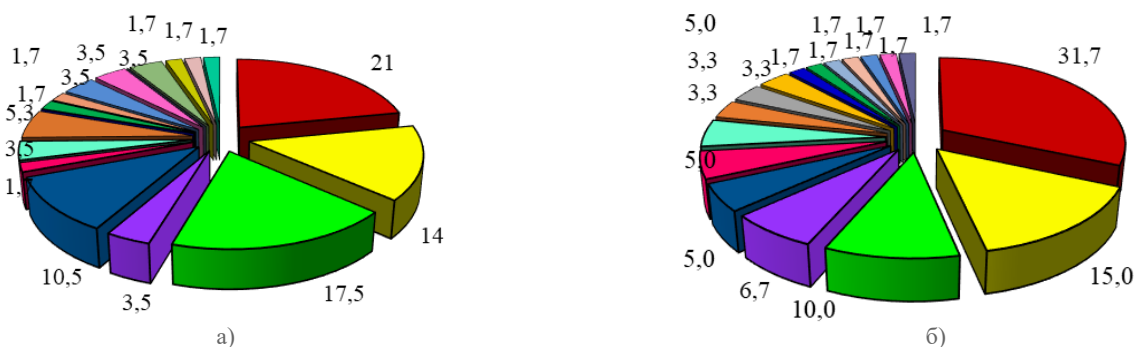
Одним із найбільш популярним серед професійних командних ігрових видів спорту є баскетбол. Головною особливістю його функціонування виступає наявність європейської та американської моделі розвитку, що зумовлена різними економічними та організаційними чинниками і проявляється у формуванні керівних організацій з урахуванням міжнародної системи змагань (Conte et al., 2019). На сьогоднішній день у баскетболі існує дві системи змагань, які мають принципові відмінності. Перший напрям передбачає підготовку спортсменів до участі у офіційних міжнародних змаганнях (Ігри Олімпіади, чемпіонати світу, Євроліга), інший – спрямований на отримання грошових нагород та забезпечення максимальної видовищності у баскетбольних матчах (NBA) (Gòmez et al., 2009; Naoming, 2023).

Результати виступу національних збірних команд на головних міжнародних змаганнях є основними показника-

ми ефективності розвитку виду спорту в країні. В останнє десятиліття для вітчизняних спортсменів у командних ігрових видах спорту на міжнародних змаганнях спостерігається тенденція до зниження ефективності змагальної діяльності. Насамперед це проявляється у зменшенні кількості призових місць серед українців на головних турнірах. Яскравим прикладом втрати лідерських позицій, що були притаманні збірній команді СРСР, до складу якої входили висококваліфіковані спортсмени з України, може слугувати вид спорту, як баскетбол. Ці негативні наслідки пов'язані з соціально-політичними та економічними змінами у світі, а також несвоєчасною корекцією спортивної підготовки. Участь збірних команд з баскетболу в Іграх Олімпіад є можливістю демонстрації для гравців високого рівня спортивної майстерності, що дозволяє визначити лідера, тенденції розвитку гри та проаналізувати досвід провідних країн у сфері його розвитку.

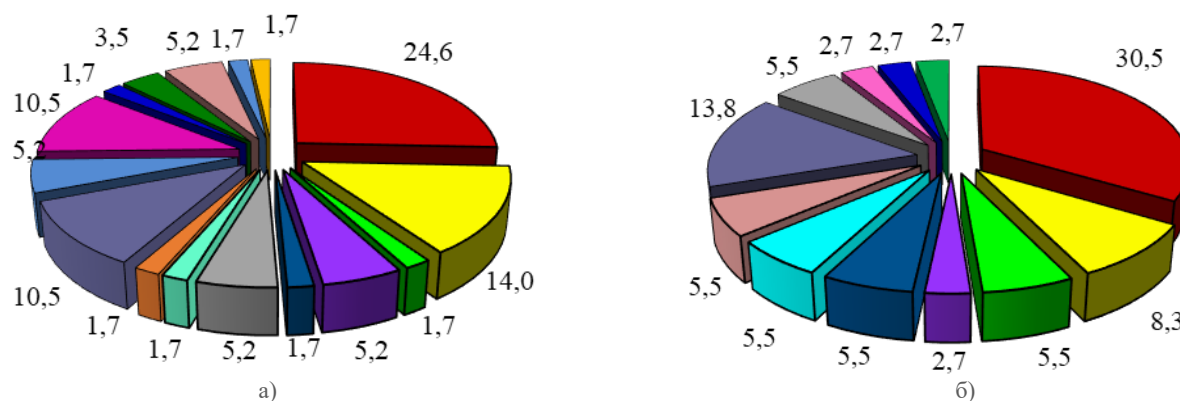
На даний час, особливого значення у сучасному олімпійському спорті, набуває наявність певних міжнародних зв'язків, що представляється однією із форм міжкультурної комунікації і стає невід'ємною частиною інтеграційних процесів (Кириленко, 2010). Це пов'язано з розширенням системи міжнародних змагань та зацікавленості різних політичних груп у їх інформаційному супроводі за допомогою засобів масової інформації. Ігри Олімпіад та чемпіонати світу привертають до себе увагу мільйонів людей і передбачають наявність міждержавних та міжнаціональних зв'язків, що допомагають зменшити протиріччя між різними етнічними групами та культурами та забезпечують поєднання людей різних національностей навколо загальної мети та цінностей міжнародного олімпійського руху. Значна популярність ігрових видів спорту призводить до великої зацікавленості з боку вболівальників та засобів масової інформації за досягненнями найкращих гравців, які, в свою чергу, на власному прикладі показують толерантність та міжкультурне розуміння.

Участь спортсменів у найважливіших міжнародних змаганнях є можливістю для гравців продемонструвати високий рівень спортивної майстерності, що дозволяє ви-

Рис. 1. Співвідношення завойованих медалей чоловічими збірними командами з баскетболу за результатами виступів на Іграх Олімпіад (а) та чемпіонатах світу (б), у період з 1936 по 2020 рр., %:

Рис. 2. Співвідношення завойованих медалей жіночими збірними командами з баскетболу за результатами виступів на Іграх Олімпіад (а) та чемпіонатах світу (б), у період з 1976 по 2020 рр., %:

значити лідера, тенденції розвитку у командних ігрових видах спорту та проаналізувати досвід провідних країн у сфері розвитку спортивних ігор. На рис. 1-2 представлено співвідношення завойованих медалей чоловічими та жіночими збірними командами з баскетболу за результатами виступу у Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу.

Аналіз результатів виступів чоловічих збірних команд у Іграх Олімпіад та чемпіонатах світу свідчить, що основним лідером у різні періоди розвитку чоловічого баскетболу залишається збірна команда США, яка має найбільшу кількість завойованих медалей. Чоловіча збірна команда США із 20 разів (31,7 %), піднімалась на п'єдестал 19 разів, отримавши при цьому на Іграх Олімпіад 16 золотих медалей, одну срібну та дві бронзові; у чемпіонатах світу – п'ять золотих, три срібні та чотири бронзові медалі (21 %). На другому місці знаходиться збірна команда СРСР, яка здобула 15,0% у Іграх Олімпіади, 14,0% – у чемпіонатах світу. Значний вклад у розвиток світового баскетболу принесла збірна команда Югославії, яка 10 медалей (17,5 %) здобула у чемпіонатах світу у період з 1963 до 2002 року та шість медалей у Іграх Олімпіад (10,0 %). Суттєвий вклад у формування сучасних трендів гри у баскетболі можна вважати збірну команду Франції, яка здобула дві срібні нагороди Ігор Олімпіади у 2000 та 2020 роках та бронзові нагороди чемпіонатів світу 2014 та 2019 років. Також у даний період спостерігається підвищення результатів збірної команди Іспанії, яка завоювала 6,7% медалей у Іграх Олімпіади та 3,5% у чемпіонатах світу.

Отримані дані підтверджують необхідність застосування американської та європейської системи підготовки баскетболістів з урахуванням сучасних тенденцій гри, з акцентуванням підготовки гравців різного ігрового амплуа, що дозволить розширити світову конкуренцію і сприятиме подальшому розвитку змагальної діяльності, видовищності та популяризації гри.

Також, як і у волейболі, прослідковується тенденція до завоювання олімпійських нагород збірними командами тих

країн, які мають певні здобутки у чемпіонатах світу (Борисова et al., 2020). Виключенням є команди Греції, Турції, Філіппін та Чилі, які здобули по одній медалі чемпіонату світу (1,7% від загальної їх кількості). Висока результативність чоловічої збірної команди США з баскетболу свідчить, що даний вид спорту має статус національного у країні, функціонування якого регулюється державними програмами та особливостями системи підготовки кваліфікованих спортсменів. Особливо це стосується концептуальних підходів щодо формування стартового складу збірних команд, що реалізується шляхом ефективного переходу від студентського до професійного спорту.

Аналіз результатів виступу жіночих національних збірних команд з баскетболу (рис. 2) у найважливіших офіційних змаганнях можна відзначити, що призерами у Іграх Олімпіад стали 13 команд, 7 з яких – країни Європи; у чемпіонаті світу – 17 команд-призерок, 8 з яких збірні команди європейських країн. Це свідчить про те, що баскетбол продовжується інтенсивно розвиватись на європейському континенті. Основним лідером, як і у чоловічому баскетболі, є збірна команда США, яка за весь час участі у Іграх Олімпіад здобула 11 медалей (30,5%) – 9 золотих, 1 срібна та 1 бронзова; у чемпіонатах світу – 14 медалей (24,6%), 11 з яких золоті, одна срібна та 2 бронзові. Якщо аналізувати стан сучасного жіночого баскетболу, то можна відзначити, що одним із лідерів є збірна команди Австралії, яка здобули 6 медалей у Іграх Олімпіад (13,8%) та п'ять медалей (10,5 %) у чемпіонатах світу у період з 2000 по 2022 роки; збірна команда Іспанії (2,7 та 5,2% відповідно); збірна команда Франції – 5,5% завойованих медалей у чемпіонатах світу. Це також підтверджує значущість моделі розвитку європейського баскетболу в умовах глобалізації.

На розвиток баскетболу в США суттєво вплинуло формування найсильнішої професійної ліги NBA (National Basketball Association), що стало каталізатором розвитку глобальної світової культури не тільки на території цієї країни, але й усьому світі (Da Silva & Rodrigues, 2021;

Kalén, 2021). Основними факторами, які вплинули на розвиток баскетболу стало: значне посилення чемпіонату іноземними гравцями; розширення міжнародної конкуренції; еволюція правил змагань; глобальні трансляції змагань, які стали доступні у різних країнах світу; підвищення значущості маркетингу та спонсорства, що стало прикладом для розвитку інших командних ігрових видів спорту. Це сприяло вдосконаленню системи підготовки чоловічих та жіночих збірних команд, яка базується на підготовці універсальних та високотехнічних гравців, що володіють високими потенційними можливостями та здатних досягти найвищі нагороди олімпійського турніру. Високі спортивні досягнення на міжнародній олімпійській арені збірних команд США у баскетболі пов'язано формуванням складу команд гравцями, які мають значний досвід виступу у NBA (у чоловіків) WNBA (у жінок) (Agha & Berri, 2023; Kalén et al., 2021).

Високий рівень конкуренції, яка спостерігається на даний час у командних ігрових видах спорту, вимагає від спортсменів тривалий час знаходитись у оптимальній спортивній формі та брати участь у різних видах змагань національного та міжнародного рівнів. Особливо це стосується участі у комерційних стартах (Alleck et al., 2024). Матеріальна компенсація іноді не покриває витрати на відновлення здоров'я і життєдіяльності певних систем організму гравців, що призводить до раннього завершення спортивної кар'єри. Тому в процесі багаторічної підготовки волейболістів високого класу необхідне вдосконалення системи підготовки спортсменів на основі регулювання участі збірних команд в різних видах комерційних змагань, підвищивши тим самим стратегічну значущість підготовки до Ігор Олімпіади та чемпіонатів світу.

Високі лідерські позиції за час включення баскетболу

у програму Ігор Олімпіади та до теперішнього часу зберігали жіноча та чоловіча збірні команди з баскетболу. Особливостями формування сучасного баскетболу у США є:

- акцентування уваги в першу чергу на його масовості, що дозволяє здійснювати ефективний відбір гравців у різні ліги та національні збірні команди, де пріоритетного значення набуває наявність у них таланту, обдарованості та потенційних можливостей для досягнення найвищих спортивних результатів;
- приділення значної уваги студентському спорту, що простежується у планомірному переході його до найближчого резерву та складу національних збірних команд;
- формування стартового складу команд у американському баскетболі здійснюється з урахуванням професійного досвіду гравців, як одного із найвагоміших факторів. Формування NBA, найсильнішої світової ліги у баскетболі, призвело до того, що для «суперзірок» пріоритетним напрямом у їх спортивній кар'єрі є участь у Іграх Олімпіади, що робить стартовий склад не тільки «зірковим» але й унікальним.

На рисунках 3–4 представлено вік гравців чоловічих та жіночих збірних команд з баскетболу, які завоювали медалі Ігор Олімпіади у період з 1976 по 2024 роки.

Результати дослідження свідчать, що вже у 1992 році значно збільшилось кількість гравців у віці з 26 по 31 рік, що підтверджується допуском професійних гравців на Ігри Олімпіади Міжнародною федерацією баскетболу (FIBA). У цей час на олімпійській арені з'являються такі найтитлованіші гравці у баскетболі, як Майкл Джордан (29 років), Мелжик Джонсон (33 роки) та Ларрі Берд (36 років), за участю яких кожна гра вигравалась з рахунком з різницею близько 44 очок. З однієї сторони, це дозволи-

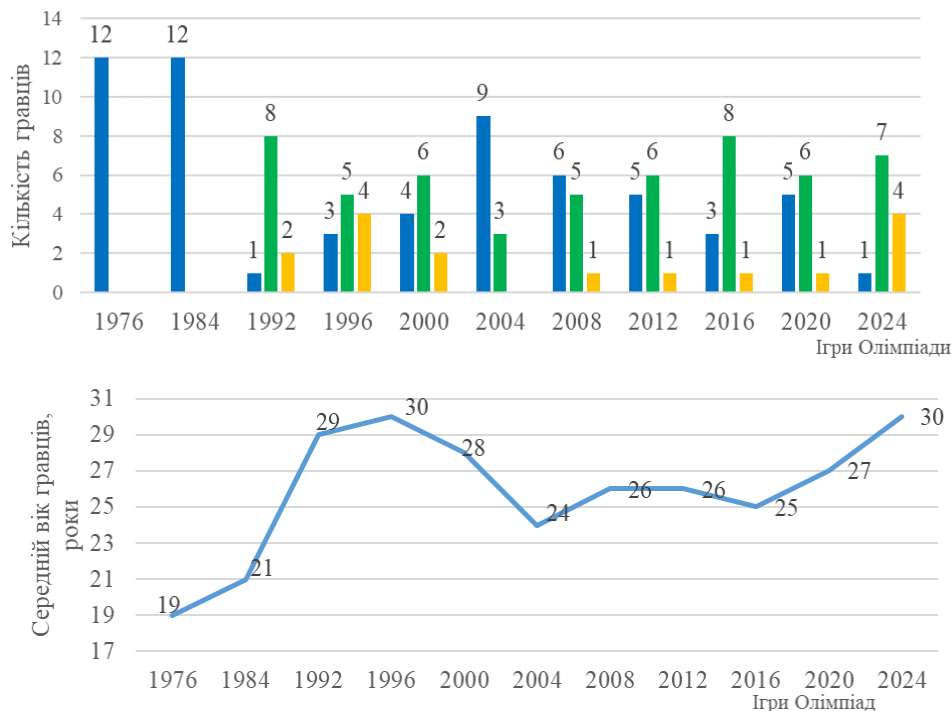

Рис. 3. Вік гравців чоловічої збірної команди США з баскетболу за результатами виступів на Іграх Олімпіад у період з 1976 по 2024 рр.: ■ – 18–25 років; ■ – 26–31 років; ■ – 32 роки та доросліші.

ло перетворити змагання на шоу, що сприяло подальшому підвищенню значущості та популярності Олімпійських ігор, з іншої, здійснювалось формування світових трендів, що вимагало від тренерів пошуку ефективних шляхів оптимізації підготовки збірних команд різних країн світу. Аналізуючи вік гравців при відборі у чоловічі збірні команди США у різні періоди розвитку гри, можна наголосити на деяких закономірностях, що полягають у максимальній величині середнього віку гравців у 1992 році (31 рік), у 1996 році – 30 років, після чого спостерігається деяке зниження середнього віку гравців до 26 років з наступним його підвищенням у 2024 (30 років).

Однак, поряд із позитивними тенденціями, які простежуються у формуванні національних збірних команд у різні часи та результатів їх виступу у Іграх Олімпіад, існує ряд негативних змін, які відбуваються у збірній команді США з баскетболу. Це полягає у формуванні збірних команд досить розрізненого складу у різні часи проведення Ігор Олімпіад, що підтверджується залученням 2-3 гравців протягом декількох олімпійських циклів. Наприклад, у 2000 році був залучений до складу збірної лише Гері Дуейн Пейтон, а у 2016 був взагалі оновлений склад, де американці здобули лише бронзу. Найбільшу кількість олімпійських циклів провів у складі національної збірної команди Кармело Кийен Ентоні, який здобув бронзу у 2004 році та золоті медалі Ігор Олімпіад у 2008, 2012 та 2016 році; Джеймс Леброн провів чотири олімпійські цикли (2004, 2008, 2012 та 2024 років), Кобі Бин Брайант, здобув золоті медалі Ігор Олімпіад 2008 та 2012 років.

Основною проблемою підготовки національної збірної команди США з баскетболу, можна вважати відсутність зіграності основного складу команди у міжнародних

змаганнях. Це чітко простежується за результатами чемпіонату світу, де збірна команда США програла Канаді за бронзові нагороди з рахунком 118:127 у 2023 році, у 2019 році – Франції у 1/4 фіналу з рахунком 79:89. Це пояснюється тим, що формування збірних команд з баскетболу здійснюється на основі відбору гравців із розрізнених команд всієї країни, які мають свій стиль гри, яка є унікальною для окремого тренера. За результатами чемпіонату світу можна спостерігати відсутність згуртованості та зіграності, які присутні у збірних командах інших країн, хоча рівень підготовленості американських баскетболістів є достатньо високим при порівнянні кожного гравця окремо. Однак, коли відбувається формування національних збірних команд на Ігри Олімпіади, то до ігрового складу будуть включені суперзірки, і перемога буде покладена «на плечі» унікальних і талановитих гравців. Даний підхід заперечує підготовку найближчого резерву до участі у найважливіших міжнародних змаганнях, де формування збірної команди здійснюється тільки з урахуванням професійного досвіду гравців, особливо тривалості їх спортивної кар'єри у NBA.

Так, цікавим моментом розвитку командних ігрових видів спорту є зміна віку гравців, а саме, його збільшення. Результати жіночої збірної команди США з баскетболу (рис. 4) свідчать, що при формуванні збірних команд у різні періоди участі у Іграх Олімпіад зберігається тенденція до залучення більшої кількості гравців віком від 26 до 31 років, що підтверджується у цей період часу становленням спортивної майстерності та отриманням певного ігрового досвіду. Таким чином, найбільша кількість спортсменок даного віку спостерігається при формуванні збірної команди у 2020 та 2024 роках (8 та 9 гравців), у 1992, 2000

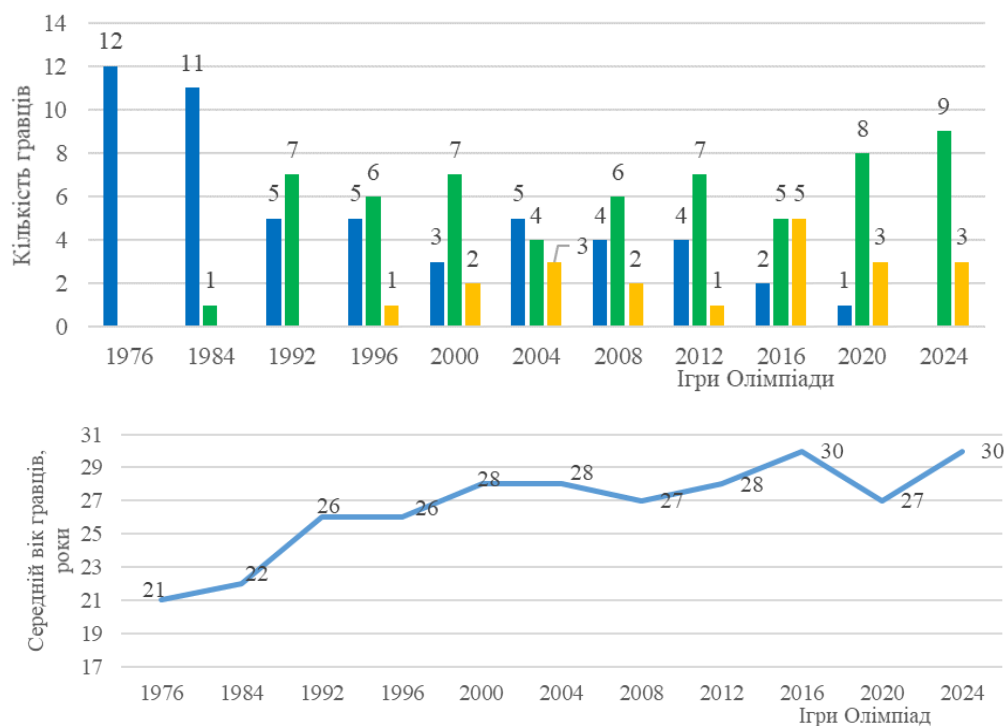

Рис. 4. Вік гравців жіночої збірної команди США з баскетболу за результатами виступів на Іграх Олімпіад у період з 1984 по 2016 рр.: ■ – 18–25 років; ■ – 26–31 років; ■ – 32 роки та доросліші.

та 2012 – по 7 гравців. Одним із пріоритетних напрямів комплектування команд залишається залучення гравців у віці від 20 до 25 років. Найбільша їх кількість відмічається до 1992 року, що становить від 50–100% від загальної кількості гравців команди. Починаючи з 2000 року, кількість гравців даного віку значно знижується до 2–4 осіб, що дозволяє системно здійснювати ротацію складу збірних команд, залишаючи її основну частину.

При порівнянні з чоловічими збірними командами, жіноча має більш рівномірну динаміку середнього віку спортсменок, які були включені у склади національних збірних команд у період з 1984 по 2024 роки для участі у Іграх Олімпіад. Таким чином, найвищий середній вік спостерігається у 2016 та 2024 роках (30 років), у 2002, 2004 та 2012 роках він сягає 28 років.

Для визначення ефективності формування складу збірних команд у баскетболі все більшої значущості набувають рейтинги ефективності гравців, які включають параметри їх змагальної діяльності з урахуванням ігрових амплуа, що визначає рівень їх підготовленості та потенційні можливості для досягнення найвищих спортивних результатів (Борисова et al., 2024; Хіменес et al., 2020). Даний підхід дозволяє проаналізувати стартові склади команд з метою визначення ефективності змагальної діяльності декількох гравців («суперзірок») для прогнозування успіху у змаганнях.

Важливою складовою у формування стартового складу стала наявність спортсменок, які мають професійний досвід участі у WNBA (Women's National Basketball Association, де до складу збірної команди США включено 12 гравців, що перевищує за показником збірну команди Австралії, до складу якої входить п'ять діючих спортсменок.

На даний час розвитку баскетболу, у жіночій збірній команді США відмічається оптимальний склад команди, що полягає в наявності у її стартовому складі гравців різного ігрового амплуа з унікальними здібностями, потужними потенційними можливостями. Сильвія Шакерія Фаулз («Minnesota Lynx») сьогодні є кращим захисником за версією WNBA та здійснює 60% влучань і була заявлена до складу збірної команди у 2008, 2012, 2016 та 2020 роках; Брианна Маккензи Стюарт («New York Liberty») є універсальним гравцем, яка здійснює більш ніж 50% забитих м'ячів після виконання захисних дій, що стало передумовою отримання номінації MVP WNBA 2020 року та включенням її до складу збірної команди США у 2016 та

2020 роках; Дайана Таурази («Phoenix Mercury») на високому рівні разом із центровою Бриттні Грайнер («Phoenix Mercury») з високою ефективністю виконують пік-н-ролі та пройшла шість олімпійських циклів (2004, 2008, 2012, 2016, 2020 та 2024 років).

Висновки

1. На сучасному етапі, розвиток командних ігрових видів спорту неможливий без урахування процесів глобалізації, що реалізується шляхом розширення системи міжнародних змагань, їх політизація та соціалізація; збільшенням комерційних стартів; концентрації найсильніших спортсменів у провідних лігах світу, подальшої професіоналізації спортсменів у клубній та міжнародній системі; загальної інформатизації суспільства. Особливого значення набуває участь спортсменів у Іграх Олімпіадах та чемпіонатах світу, що визначає імідж країни на міжнародному рівні, пропаганду здорового способу життя, закріплення міжнародного товариства, за рахунок здійснення обміну культурними цінностями.

2. Аналіз розвитку баскетболу дозволив встановити, що на даний час система міжнародних змагань полягає у формуванні окремих систем олімпійського та професійного спорту. Аналіз виступів чоловічих збірних команд у Іграх Олімпіадах та чемпіонатах світу довів, що основним світовим лідером є команда США (31,7 та 21,0 %), у жінок (30,5 та 24,6% відповідно).

3. Використання сучасного світового досвіду щодо раціонального формування складу збірних команд з баскетболу дозволив встановити, що невід'ємним компонентом є вік гравців, їх професійний досвід у складі національної збірної, наявність універсальних здібностей до виконання декількох ігрових амплуа. На даному етапі розвитку баскетболу спостерігається тенденція до збільшення віку спортсменів, які залучені до складу національних збірних команд, що забезпечує ефективну ротацію протягом декількох олімпійських циклів.

4. Реалізація сучасної підготовки спортсменів у командних ігрових видах спорту має базуватись на успішному виступі спортсменів у офіційних міжнародних змаганнях, де головними виступають Ігри Олімпіади, чемпіонати світу та головні континентальні; акцентування уваги на універсальних діях гравців; актуальних напрямках підготовки спортсменів різних амплуа та гравців ротаційного складу команд, що дозволить здійснювати ефективне формування збірних команд.

Список літератури

- Безмилов, М., & Шинкарук, О. (2020). Тенденції та актуальні проблеми підготовки баскетболістів високого класу в сучасних умовах глобалізації та популяризації баскетболу. *Physical culture sports and health of the nation*, 28, 112–131. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-9\(28\)-112-131](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-9(28)-112-131)
- Борисова, О., Шутова, С., Нагорна, В., Шльонська, О., Серебряков, О., & Мітько, А. (2020). Характеристика змагальної діяльності збірних команд України зі спортивних ігор на міжнародній арені. *Спортивна наука та здоров'я людини*, 2(4), 15–22. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2020.2.3>
- Борисова, О., Дутчак, М., & Шльонська, О. (2024). Аналітичний огляд наукових досліджень за проблемою підготовки спортсменів різних ігрових амплуа в командних ігрових видах спорту. *Спортивна наука та здоров'я людини*, 1(11), 39–57. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.14>
- Кириленко, О.М. (2010) Розвиток інституту спорту в умовах глобалізації. *Інформаційний вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 4(8), 48–53.
- Хіменес, Х., Пітін, М., & Дмитренко, А. (2020). Особливості су-

- часних систем змагань у баскетболі (на прикладі NBA та професійних турнірів під егідою FIBA), *Спортивні ігри*, 1(15), 85–94. <https://doi.org/10.15391/si.2020-1.08>.
- Шинкарук, О. (2020). Пошук та розвиток спортивного таланту: ретроспективний та сучасний аналіз, *Теорія та методика фізичного виховання*, 2, 47–58. <https://doi.org/10.32652/tmfvs>.
- Agha, N. & Berri, D. (2023) Demand for Basketball: A Comparison of the WNBA and NBA, *International Journal of Sport Finance*, 18 (1), 35–44. <https://doi.org/10.32731/IJSF/181.022023.03>.
- Alleck, T., Giovannelli, T. & Remen, O. (2024) Match score dataset for team ball sports, *Data In Brief*, 55. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2024.110625>.
- Bhadu, A.P. & Singh, P. (2017) Comparison of Speed in Basketball players according to their playing position. *International Journal of Yoga, Physiotherapy and Physical Education*, 2(3), 52–53.
- Borysova, O., Nagorna, V., Pavlenko, I., Shutova, S., Mytko, A., Shlonska, O., Peretyatyko, A., Tkachenko, M. & Sushko R. (2021) Psychological Readiness of Elite and Well-Trained Billiard Players for the Main Competitions of the Macrocycle, *Sport Mont*, 19, 101–106. <https://doi.org/10.26773/smj.210917>.
- Chen, C.Q., Cao, R. & Cui, Y.X. (2023) Modelling women's team line-ups based on effectiveness and quality, *Journal Of Sports Sciences*, 41, (24), 2176–2186. <https://doi.org/10.1080/02640414.2024.2317637>.
- Chen, R., Zhang, M. & Xu, X. (2023) Modeling the influence of basketball players' offense roles on team performance, *Front. Psychol*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1256796>.
- Conte, D., Straigis, E., Clemente, F.M., Gómez, M.A. & Tessitore A. (2019) Performance profile and game-related statistics of FIBA 3x3 Basketball World Cup 2017, *Biology sport*, 36 (2), 149–154. <https://doi.org/10.5114/biolosport.2019.83007>.
- Cormery, B., Marcil, M. & Bouvard, M. (2008) Rule change incidence on physiological characteristics of elite basketball players: A 10-year-period investigation British, *Journal of Sports Medicine*, 42, 25-30. <https://doi.org/10.1136/bjism.2006.033316>.
- Da Silva, J.V.R. & Rodrigues, P.C. (2021) The three Eras of the NBA regular seasons: Historical trend and success factors, *Journal Of Sports Analytics*, 7(4), 263-275.
- Erol, A.E., Karahançer, S.Ç., Özden, S. & Koç, H. (2021) The Comparison of Selected Physical and Physiological Parameters of Elite Basketball Players According to their Playing Positions, *Pakistan Journal of Medical & Health Science*, 15 (9), 2619–2623. <https://doi.org/10.53350/pjmhs211592619>.
- Gaenssle, S. & Feddersen, A. (2023) Economics of Superstars in Basketball: An Empirical Analysis of WNBA and NBA. *Book of Abstracts - the 14th ESEA Conference on Sport Economics*, 79.
- Gòmez, M-À., Lorenzo, A., Ortega, E. & Sampaio, J. (2009) Game related statistics discriminating between starters and nonstarters players in women's national basketball association league (WNBA). *J Sports Sci Med*, 278–283.
- Haoming, J. (2023) Research on the Economic Impact of the NBA Business League, *Advances in Economics Management and Political Sciences*, 42(1), 148–151. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/42/20232099>.
- Kalén, A., Lundkvist, E. & Pérez-Ferreirós, A. (2021). The influence of initial selection age, relative age effect and country long-term performance on the re-selection process in European basketball youth national teams, *Journal Of Sports Sciences*, 39(4), 388–394. <https://doi.org/10.1080/02640414.2020.1823109>.
- Kalén, A., Padrón-Cabo, A. & Pérez-Ferreirós, A. (2021). Talent Selection Strategies and Relationship With Success in European Basketball National Team Programs *Frontiers In Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.666839>.
- Kalén, A., Pérez-Ferreirós, A. & Rey, E. (2021). Effects of age on physical and technical performance in National Basketball Association (NBA) players, *Research In Sports Medicine*, 29 (3), 277–288. <https://doi.org/10.1080/15438627.2020.1809411>
- Kostiukevych, V., Imas, Y., Borisova, O., Dutchak, M., Shynkaruk, O., Kogut, I., Voronova, V., Shlonska, O. & Stasiuk, I. (2018). Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle, *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (1), 327–334. <https://doi.org/10.7752/jpes.2018.s144>.
- Krawczyk, P., Dyjas, A. & Cedro, M. (2023). Relative age effect of female and male handball players participating in Olympics Games Tokyo 2020, *Baltic Journal Of Health And Physical Activity*, 15 (2). <https://doi.org/10.29359/BJHPA.15.2.07>.
- Lintumäki, P. & Koll, O. (2024). Sport team identification: a social identity perspective comparing local and distant fans, *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 25(1), 1–18. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-08-2022-0158>.
- Marković, S., Ćuk, I. & Živković, A. (2020). The impact of information technologies on the scouting process in sports games, *International scientific conference on information technology and data related research*, 240–245. <https://doi.org/10.15308/Sinteza-2020-240-245/>.
- Miller, T. (2001). Globalization and sport: playing the world, 160.
- Palheta, C.E., Milan, F.J. & Carvalho, H.M. (2019). Allometric Scaling of Agility and Power Performance in Basketball Players, *Revista De Psicologia Del Deporte*, 28, 71–78.
- Riaza, A.D., Calvo, J.L. & Lorenzo, A. (2020). Impact of the Relative Age Effect on Competition Performance in Basketball: A Qualitative Systematic Review, *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 17 (22).
- Shynkaruk, O., Shutova, S., Serebryakov, O., Nagorna, V., Skorohod, O. (2020). Competitive performance of elite athletes in modern ice hockey, *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 511 – 516. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s107>.
- Bezmylov, M., & Shynkaruk, O. (2020). Tendentsiyi ta aktual'ni problemy pidhotovky basketbolistiv vysokoho klasu v suchasnykh umovakh hlobalizatsiyi ta populyaryzatsiyi basketbolu [Trends and actual problems of training high-class basketball lusi in modern conditions of globalization and popularization of basketball]. *Fizychna kul'tura ta zdorov'ya natsiyi* [Physical culture sports and health of the nation], no 28, 112-131. [https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-9\(28\)-112-131](https://doi.org/10.31652/2071-5285-2020-9(28)-112-131). [in Ukrainian].
- Borysova, O., Shutova, S., Nahorna, V., Shl'ons'ka, O., Serebryakov,

- O., & Mit'ko A. (2020). Kharakterystyka zmahal'noyi diyal'nosti zbirnykh komand Ukrainy zi sportyvnykh ihor na mizhnarodniy areni [Characteristics of competitive activity of Ukrainian national teams in sports games in the international area]. *Sportyvna nauka ta zdorov'ya lyudyny* [Sport Science and Human Health], no 2(4), 15-22. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2020.2.3>. [in Ukrainian].
- Borysova, O., Dutchak, M., & Shl'ons'ka, O. (2024). Analitichnyy ohlyad naukovykh doslidzhen' za problemoyu pidhotovky sport'smeniv riznykh irovnykh amplua v komandnykh irovnykh vydakh sportu [Analytical review of modern scientific research on the problem of training sportsmen of different game employment in command game sports]. *Sportyvna nauka ta zdorov'ya lyudyny* [Sport Science and Human Health], 1(11), 39-57. <https://doi.org/10.28925/2664-2069.2024.14>. [in Ukrainian].
- Kyrylenko, O.M. (2010). Rozvytok instytutu sportu v umovakh hlobalizatsiyi [Development of the institution of sports in the minds of globalization.]. *Informatsiynyy visnyk NTUU «KPI»*. *Poliolohiya. Sotsiolohiya. Pravo* [Newsletter of NTUU «KPI». Political science. Sociology. Right], no 4(8), 48-53. [in Ukrainian].
- Khimenes, KH., Pitin, M., & Dmytrenko, A. (2020). Osoblyvosti suchasnykh system zmahan' u basketboli (na prykladi NBA ta profesiynykh turniriv pid ehidoyu FIBA) [Peculiarities of current systems in basketball (in the case of NBA and professional tournaments under FIBA)]. *Sportyvni ihry* [Sports games], no 1, 85-94. <https://doi.org/10.15391/si.2020-1.08>. [in Ukrainian].
- Shynkaruk, O. (2020). Poshuk ta rozvytok sportyvnoho talantu: retrospektyvnyy ta suchasnyy analiz [Search and Development of Sports Talent: Retrospective and Contemporary Analysis]. *Teoriya ta metodyka fizychnoho vykhovannya – Theory and methods of physical education*, 2, 47-58. <https://doi.org/10.32652/tmfvs>. [in Ukrainian].
- Agha, N., & Berri, D. (2023). Demand for Basketball: A Comparison of the WNBA and NBA, *International Journal of Sport Finance*, no 8(1), 35-44. <https://doi.org/10.32731/IJSF/181.022023.03>.
- Alleck, T., Giovannelli, T., & Remen, O. (2024). Match score dataset for team ball sports, *Data In Brief*, 55. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2024.110625>.
- Bhadu, A.P., & Singh, P. (2017). Comparison of Speed in Basketball players according to their playing position. *International Journal of Yoga, Physiotherapy and Physical Education*, 2(3), 52-53.
- Borysova, O., Nagorna, V., Pavlenko, I., Shutova, S., Mytko, A., Shlonska, O., Peretyatyko, A., Tkachenko, M. and Sushko R. (2021). Psychological Readiness of Elite and Well-Trained Billiard Players for the Main Competitions of the Macrocycle, *Sport Mont*, no 19, 101-106. <https://doi.org/10.26773/smj.210917>.
- Chen, C.Q., Cao, R., & Cui, Y.X. (2023). Modelling women's team line-ups based on effectiveness and quality, *Journal Of Sports Sciences*, no 41(24), 2176-2186. <https://doi.org/10.1080/02640414.2024.2317637>.
- Chen, R., Zhang, M., & Xu, X. (2023). Modeling the influence of basketball players' offense roles on team performance, *Front. Psychol*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1256796>.
- Conte, D., Straigis, E., Clemente, F.M., Gómez, M.A., & Tessitore A. (2019). Performance profile and game-related statistics of FIBA 3x3 Basketball World Cup 2017, *Biology sport*, no 36 (2), 149-154. <https://doi.org/10.5114/biolsport.2019.83007>.
- Cormery, B., Marcil, M., & Bouvard, M. (2008). Rule change incidence on physiological characteristics of elite basketball players: A 10-year-period investigation British, *Journal of Sports Medicine*, no 42, 25-30. <https://doi.org/10.1136/bjmsm.2006.033316>.
- Da Silva, J.V.R. and Rodrigues, P.C . (2021). The three Eras of the NBA regular seasons: Historical trend and success factors, *Journal Of Sports Analytics*, no 7(4), 263-275.
- Erol, A.E., Karahançer, S.Ç., Özden, S., & Koç, H. (2021). The Comparison of Selected Physical and Physiological Parameters of Elite Basketball Players According to their Playing Positions, *Pakistan Journal of Medical & Health Science*, no 15(9), 2619-2623. <https://doi.org/10.53350/pjmhs211592619>.
- Gaenssle, S., & Feddersen, A. (2023). Economics of Superstars in Basketball: An Empirical Analysis of WNBA and NBA. *Book of Abstracts - the 14th ESEA Conference on Sport Economics*, 79.
- Gómez, M-Á., Lorenzo, A., Ortega, E., & Sampaio, J. (2009). Game related statistics discriminating between starters and nonstarters players in women's national basketball association league (WNBA). *J Sports Sci Med*, 278-283.
- Haoming. J. (2023). Research on the Economic Impact of the NBA Business League, *Advances in Economics Management and Political Sciences*, no 42(1), 148-151. <https://doi.org/10.54254/2754-1169/42/20232099>.
- Kalén, A., Lundkvist, E. & Pérez-Ferreirós, A. (2021). The influence of initial selection age, relative age effect and country long-term performance on the re-selection process in European basketball youth national teams, *Journal Of Sports Sciences*, no 39(4), 388-394. <https://doi.org/10.1080/02640414.2020.1823109>.
- Kalén, A., Padrón-Cabo, A. & Pérez-Ferreirós, A. (2021). Talent Selection Strategies and Relationship With Success in European Basketball National Team Programs. *Frontiers In Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.666839>.
- Kalén, A., Pérez-Ferreirós, A. & Rey, E. (2021). Effects of age on physical and technical performance in National Basketball Association (NBA) players, *Research In Sports Medicine*, no 29 (3), 277-288. <https://doi.org/10.1080/15438627.2020.1809411>.
- Kostiukevych, V., Imas, Y., Borisova, O., Dutchak, M., Shynkaruk, O., Kogut, I., Voronova, V., Shlonska, O. & Stasiuk, I. (2018). Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle, *Journal of Physical Education and Sport*, no 18(1), 327-334. <https://doi.org/10.7752/jpes.2018.s144>.
- Krawczyk, P., Dyjas, A. & Cedro, M. (2023). Relative age effect of female and male handball players participating in Olympics Games Tokyo 2020, *Baltic Journal Of Health And Physical Activity*, no 15(2). <https://doi.org/10.29359/BJHPA.15.2.07>.
- Lintumäki, P. & Koll, O. (2024) Sport team identification: a social identity perspective comparing local and distant fans, *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, no 25(1), 1-18. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-08-2022-0158>.
- Marković, S., Ćuk, I., & Živković, A. (2020). The impact of information technologies on the scouting process in sports games, *International scientific conference on information technology and data related research*, 240-245. <https://doi.org/10.15308/Sinteza-2020-240-245/>.

Miller, T. (2001). *Globalization and sport: playing the world*.

Palheta, C.E., Milan, F.J. & Carvalho, H.M. (2019). Allometric Scaling of Agility and Power Performance in Basketball Players, *Revista De Psicologia Del Deporte*, no 28, 71-78.

Riaza, A.D., Calvo, J.L. & Lorenzo, A. (2020). Impact of the Relative Age Effect on Competition Performance in Basketball: A

Qualitative Systematic Review, *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, no 17 (22).

Shynkaruk, O., Shutova, S., Serebryakov, O., Nagorna, V., & Skorohod, O. (2020). Competitive performance of elite athletes in modern ice hockey, *Journal of Physical Education and Sport*, no 20(1), 511 – 516. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.s107>.

Додаткова інформація

Відомості про статтю:

Онлайн-версія доступна за посиланням:
<https://doi.org/10.15391/si.2024-4.01>

Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується відповідно до ліцензії Creative Commons Attribution License, яка дозволяє необмежене використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії за умови належного цитування оригінального твору (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Авторське право: © 2024 за авторами

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Отримано: 04.08.2024; Прийнято: 29.08.2024

Опубліковано: 01.11.2024

Відомості про авторів

Борисова Ольга Володимирівна:

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, професор кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту; Національний університет фізичного виховання і спорту України: вул. Фізкультури 1, Київ-150, Україна.

<https://orcid.org/0000-0002-2311-1921>,
borisova-nupesu@ukr.net

Шльонська Ольга Леонідівна:

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, докторантка кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації; Національний університет фізичного виховання і спорту України: вул. Фізкультури 1, Київ-150, Україна.

<https://orcid.org/0000-0001-7069-777X>,
shlensk_o@ukr.net

Шутова Світлана Євгенівна:

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри спортивних ігор; Національний університет фізичного виховання і спорту України: вул. Фізкультури 1, Київ-150, Україна.

<https://orcid.org/0000-0001-6407-3100>,
svetles@ukr.net

Information about the Authors

Olha Borysova:

Doctor of Science in Physical Education and Sports, Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Work, Professor of the Department of Professional, Non-Olympic and Adaptive Sports; National University of Physical Education and Sports of Ukraine: 1 Fizkultury St., Kyiv-150, Ukraine.

Olha Shlonska:

PhD in Physical Education and Sports, Doctoral Candidate of the Department of Kinesiology and Physical Culture and Sports Rehabilitation; National University of Physical Education and Sports of Ukraine: 1, Fizkultury St., Kyiv-150, Ukraine.

Svitlana Shutova:

PhD in Physical Education and Sports, Associate Professor, Head of the Department of Sports Games; National University of Physical Education and Sports of Ukraine: 1, Fizkultury St., Kyiv-150, Ukraine.